

עיטורי ירושלים

ישיבת 'עטרת ירושלים'

אב תשע"ג | גליון מספר 84

תוכן

3	קורות רבינו על בית המקדש הרב שלמה אבינר
5	תשובות קצרות הרב שלמה אבינר
8	בית מקדש של אש הרב שלמה אבינר
21	בנין בית המקדש הרב שלמה אבינר
31	בית המקדש הרב יחזקאל גרינוולד
92	ירושלים ובית המקדש הרב אריק אוריאל

החוברת מוקדשת
לעילוי נשמת
אסתר מלכה בת ר' יצחק
ת.נ.צ.ב.ה

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009
טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528 | www.ateret.org.il

קורות רבנו על בית המקדש

- כאשר שאלתי את רבנו בדבר הטענה הידועה כאילו תוכן אמירת בקשת "נחם" בתשעה באב הינו שקרי בימינו בגלל הקטעים של "מר מצבנו", השיב: "ירושלים היא עדיין בזויה ושוממה, כי עיקר ירושלים הוא בית-המקדש. גם ירושלים העתיקה עדיין במצב של 'שוממה ואין יושב'. אי אפשר לגשת אל העיר העתיקה ולראות גלי אבנים של בתי-כנסת - ולא להתפרץ בבכי!" (שיחות הרב צבי יהודה, תוספת בסוף השיחה "ולמינים אל תהי תקוה").
- כאשר באתי לבקש מרבנו רשות (עי' סנהדרין ה ב. עירובין סג א. רמב"ם הלכות תלמוד תורה ה ג) וברכה לקבוע ישיבה שם בלב ירושלים, שמח שמחה עצומה וחיזק את ידי.
- בערוב ימיו, כאשר שאלתיו - בשם חברי - אם יש לדרוש ששמירת שערי הר-הבית תהיה מופקדת בידי צה"ל ולא בידי גויים - לא ראה עניין רב בבעיה זו והשיב: "קמעא קמעא".
- כאשר הוספתי ושאלתי: האם עלינו לדרוש נוכחות של צבאנו על הר-הבית, שוב צינן במבטו מה שהחשיב כהתלהבות לא טהורה, ואמר בקפידא: "קמעא קמעא".
- באותו מעמד כאשר הרהבתי עוז בנפשי לשאול - בשם חברים אשר לחצו מאוד שאעשה זאת - האם עלינו לדרוש שיונף דגל מדינת ישראל על הר-הבית, הסתכל עלי במבט נורא של כאב ותמיהה שכה הושפלתי עד כדי שאילת שאלות מעין אלו, ואמר בתוקף: "בשם אלהינו נדגול!" (תהילים כ ו). בכל זאת "תורה היא וללמוד אני צריך" (ברכות סב א), לכן חזרתי ושאלתי: "ודאי, בשם אלהינו נדגול, אבל, דרך דגל מדינת ישראל?". רבנו חזר על הראשונות בסבלנות: "אמרתי לך: בשם אלהינו נדגול", בשלילתו המוחלטת כל השוואה בין כל הנוגע לקדושת הר-הבית לבין העניינים הכלליים של ארץ ישראל.
- לבסוף סיפרתי לרבנו איך אנו ממשיכים בפעולות גאולת לב ירושלים בית אחר בית, ואז נעלמה ארשת הפנים החמורה והנוראה, וחיוך מלא חסד עולמים האיר את פניו. כאשר פירטתי את שמות הרחובות, אמר לי שאין צורך שאטרח, כי חרוטים בזכרונו כל המקומות האלה שבהם למד בצעירותו.
- כאשר הביא תלמיד חכם לרבנו מחקרים על הר-הבית, במטרה לסמן את הגבולות שלפי דעתו מותר להיכנס אליהם בלי חשש לפגוע במקום המקדש עצמו, אמר לו

רבנו: "בשביל מה כל זה?" הוא דימה זאת לאותו רב שאסף עשרות הוכחות על מציאות ד', ואמר האדר"ת זצ"ל על אותו ספר: "מה לנו צורך בהוכחות? (והביא את דברי חז"ל "כל מילתא דלא מחוורא, מייתי לה מדוכתינן סגיאין". ירושלמי ברכות ב ג ערובין י א) אנו מאמינים בד' מעל כל ההוכחות" (שיחות הרב צבי יהודה סדרה ב תזריע פרשת החודש 3-4; אמונה שיחה 15 סע' 8). וכן הוא בענייננו: הרי הר הבית תחום מסביב על-ידי חומה. איננו עוברים אותה, ואין לנו צורך במחקרים.

- כאשר הזכיר תלמיד חכם לרבנו את המנהג להכניס פתקים בתוך הכותל המערבי, אמר לו רבנו שאין לעשות כן, ואפילו אצבעות יש להימנע מלהכניס. אמר לו אותו תלמיד חכם: אבל כך מנהג ישראל. השיב רבנו: יש מנהג שהוא אותיות גיהינום.
- כאשר נודע לרבנו שנעשות חפירות מתחת הר-הבית, הגיב בצער גדול: "בשביל מה כל זה? בשביל מה לחטט שם?"
- כאשר שאלו את רבנו אם יש עניין לארגן סיורים מסביב להר-הבית כדי להגביר את התודעה שהוא שלנו. על כך השיב: "הר-הבית בידניו - אין צורך בסיורים". אמרו לו שלא כולם יודעים שהר-הבית הוא שלנו. על כך השיב שאם כן, יש ערך חיובי לסיורים והסברים כדי להגביר את תודעת השייכות.
- כאשר באו אחרי מלחמת ששת הימים תלמיד חכם אחד ופרופסור אחד אל רבנו ושאלוהו למה לא לגשת עכשיו לבניין בית-המקדש, השיב: "מצוות בניין מלכות ישראל קודמת, כדברי הרמב"ם בתחילת הלכות מלכים" (שיחות הרב צבי יהודה פרקי משיח 4. תלמוד תורה א הוספה 2). אחר כך נתבארו באריכות הדברים על-ידי רבנו במאמר "מאחר כתלנו" שבו הוא אומר שרק אחרי השכלול הגדול של בניין המדינה, הן המעשי והן הרוחני, ניכנס פנימה אל הקודש והמקדש ("בהגלות האור הבהיר, בקום החיים השלמים, בהבנות העולם המלא עם השם המלא, אשר אך אז ימלאם לבם, תשאם נפשם ותכשירים רוחם, וכל הגויים יביאום אז לעלות ההרה ולבוא אל המקום פנימה בהנשא פתחי עולם להדר המלך הכבוד". לנתיבות ישראל א כג).
- כאשר באה משלחת של אישי ציבור אל רבנו בדרישה לפעול בכל תוקף לנוכח האיום שממשלת ישראל עומדת לחתום הסכם עם מדינת ירדן, הכולל מסירת הר-הבית לידיה, הגיב רבנו: "ומה על כל ארץ ישראל?". הם חזרו כמה פעמים על דבריהם, והוא בשלו.

תשובות קצרות

הרב שלמה אבינר שליט"א

סיפור שני אחים בהר הבית

ש: מה המקום לסיפור על שני אחים, אחד נשוי ואחד רווק, שהעבירו חיטים אחד לשני על הר הבית?
 ת: זה מקור גוי. עיין אגדות היהודים לגינצבורג.

עדיין רחוק

ש: הרב אומר שבניין בית המקדש עדיין רחוק. מה המקור?
 ת: הרמב"ם בהלכות מלכים א א-ב אומר שקודם יש להקים מלכות ישראל, אחר כך למחות עמלק, ורק אז לבנות בית מקדש. וכך לימדנו רבנו הרב צבי יהודה. אחרי מלחמת ששת הימים, התחדש שיעורו של רבנו הרב צבי יהודה לתלמידיו הגדולים, הרבנים תלמידי החכמים. בענוותנותו הוא שאל: מה נלמד עכשיו? הרב חנן פורת ז"ל הציע: אולי הלכות בית הבחירה? רבנו אחז ידו בחום ואמר לו: חנן, עוד הרבה עלינו ללמוד את הלכות מלכים ומלחמותיהם.

קרבות בבניין בית המקדש

ש: כמה קרבות נצטרך להביא כשייבנה בית המקדש?
 ת: מיד לאחר חורבן הבית חשבו שודאי בקרוב ייבנה המקדש, לכן כאשר חטאו היו שמים בצד כסף לקרבן חטאת. עם הזמן, הכספים נתרברבו והשתמשו בהם לשימושים אחרים, וחדלו מלעשות כן.
 כשייבנה בית המקדש נצטרך להקריב על השגגות המון קורבנות חטאת. הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (ס' קכ) דן במה שכתב הרמ"א בשו"ע (שלד, כו) שאם אחד מחלל שבת בטעות הוא צריך לתת ח"י שקלים לצדקה במקום קרבן חטאת. נשאל הבן איש חי: אם מישהו נותן צדקה במקום קרבן, האם הוא יצטרך להביא קרבן כשייבנה

המקדש? ענה הבן איש חי: כתוב בגמרא במסכת שבת (יב, ב) שאסור לקרוא קרוב לנר שמא יטה. אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה. פעם אחת קרא וביקש להטות. אמר: כמה גדולים דברי חכמים, שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר! והוא כתב בפנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והייתי נר בשבת וכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה. מכאן רואים, שאף שעשה רבי ישמעאל בן אלישע תשובה, אעפ"כ הוא חייב קורבן חטאת כשייבנה המקדש.

כתוב (עיין מנחות קי, א): כל הקורא פרשת חטאת כאילו הקריב חטאת. אמר הבן איש חי: כאילו הביא קורבן, ואינו חטאת ממש. כשייבנה בית המקדש חייב להביא קורבן. עיין גם בהקדמת ליקוטי הלכות של החפץ חיים הדין בשאלה זו.

צריך לדעת שישנן הרבה הגדרות מהי שגגה. לא על כל דבר צריך להביא קורבן חטאת, עיין ברמב"ם הלכות שגגות.

אכן, יהיו הרבה קורבנות, כמו שכתוב: "כצאן קדשים כצאן ירושלם במועדיה כן תהיינה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידעו כי אני ד'" (יחזקאל לו, לח) כיצד ייפטרו כל הבעיות הטכניות שודאי ייווצרו? איני יודע, אבל נפטור אותן. זו לא הבעיה. הבעיה הינה כיצד מגיעים לכך שייבנה בית המקדש, ע"י תשובה שלמה של עם ישראל.

נכדאי להזכיר מה שסיפר רבנו הרב צבי יהודה על ספר ליקוטי הלכות של החפץ חיים שהוא ספר הלכות על מסכתות של קדשים, כדוגמת הרי"ף. החפץ חיים ביקש מידידו הגאון האדר"ת, רב קהילת פוניביז' וחותנו של מרן הרב קוק – לכתוב הסכמה לספר. האדר"ת אמר למרן הרב קוק: "קיבלתי מכתב מר' ישראל מאיר, החפץ חיים, הוא מודיע לי שהוא מתכונן להוציא לאור מעין 'משנה ברורה' על קדשים, ומבקש ממני מכתב חיזוק והסכמה. אני רוצה למלא רצונו מיד, בלי להחמיץ. אך אתה רואה שזה בלתי אפשרי, כי טרדות הרבנות של העיר הגדולה ממש לא נותנות לי מנוחה בשום אופן. לכן אני מבקש ממך, עשה לי את הטובה הזאת: כתוב אתה. מה שתכתוב הוא לרוחי, כאילו אני כתבתי". מרן הרב קוק הכין את המכתב עבורו ונתן לו לחתום. בתוך המכתב הארוך, מלא רגשי קודש של צפייה לישועה והכנות לבית המקדש, הביא הרב את מאמר חז"ל: "רבי יוחנן אמר: אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם".

יש להבין שלהיות עסוק בהלכות עבודה, אין פירושו רק אמירה בעלמא, כפי שמודפס בסידור באמירת "אין כאלהינו". יש לדייק בדברי חז"ל שאמרו "אלו תלמידי חכמים העוסקין", כלומר, עסק בתורה בצורה שתלמידי חכמים עוסקים בה. דקדק לומר העוסקין, ולא הלומדים או הקוראים, והיינו ביגיעה ובעמל להעמיד הלכה על מתכונתה.

אמר האדר"ת למרן הרב קוק: איך אוכל לחתום על הדיוק זה שחידשת, איך אוכל לגנוב את חידושיך? לכן הוסיף האדר"ת לפני החידוש: "ויפה העירני כ' הגאון הנודע לתהלה מו"ה אברהם הכהן נ"י הגאבד"ק בויסק". אכן, האדר"ת הוא החתום על המכתב, אך הוא נכתב על ידי מרן הרב קוק. בעז"ה בקרוב ה'משנה ברורה' של הקודשים ישמש הלכה למעשה כשייבנה בית המקדש במהרה בימינו – רשם מ"צ.]

קרבות לעתיד לבוא

ש: האם כשייבנה בית המקדש לא יהיו קרבות?

ת: ודאי יהיו. מוזכר בתפלה. רק בעתיד רחוק מאוד לא יהיו. עיין פנקסי הראיה א.

פנקס ג' נ"א.

בית מקדש של אש

הרב שלמה אבינר שליט"א (תשנ"ב)

1. בידי אדם או מהשמים

קיימת מחלוקת בין רבותינו הראשונים לגבי דרך הופעתו של הבית שלישי. רש"י והתוספות גורסים שבית מקדש של אש ירד מן השמים בנוי ומשוכלל (ראש השנה ל א. סוכה א ד. שבועות טו ב). בתפילת תשעה באב אנו מזכירים זאת: "אתה באש הצתה ובאש עתיד לבנותה" (נחם). לעומת זאת רבנו הגדול, הרמב"ם, כותב במפורש שבתנאים מסוימים מצווה לבנות את בית הבחירה (הלכות בית הבחירה א א). מדרשי חז"ל שעליהם נסמכים רש"י והתוספות, לא נעלמו מעינו של הרמב"ם. ואכן מסביר התפארת ישראל שאין להבינם כפשוטם, אלא הכוונה שיהיה סיוע שמימי בדרך נס. הוא מביא כהוכחה לשיטת הרמב"ם את קיומה של מסכת מידות, שנכתבה לא רק כידיעה של העבר, אלא גם לתועלת בעתיד, כאשר יבנה בית המקדש, ולכן הוא מסביר שזה שכתוב שבית מקדש של אש ירד מהשמים הכוונה כאילו מהשמים (ריש משנה מידות). חז"ל אומרים על עבודת הקרבנות "אף על פי שאש יורדת מן השמים, מצווה להביא מן ההדיוט" (יומא כא ב). לכאורה, בשביל מה להדליק אש? אלא, אנו חייבים להתאמן ולעשות כל מה שלאל ידנו, ומתוך כך מתברר שמה שעשינו זה אש מן השמים. דרך האש של האדם, מופיעה אש מן השמים.

הוכחה שנייה לשיטת הרמב"ם, בנוסף למציאותה של מסכת מידות, היא תיאור מראהו ומידותיו של בית שלישי על ידי יחזקאל הנביא (יחזקאל מ). אם הוא ירד מן השמים, לשם מה הנביא מדקדק בתיאורו?

2. תיאורו של יחזקאל

החתם סופר אומר שבניית בית המקדש היא מצווה אחת בבית ראשון שני ושלישי (חתם סופר יו"ד רלו, או"ח רח), כמו שנאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח). גם המשכן במדבר, ואחר-כך משכן שילה, הם בבחינת אותה מצווה של "ושכנתי בתוכם". כמאמר חז"ל: "משכן היינו מקדש" (עיין ערובין ב א). מין ציור מופלא המתגלה בארכיטקטורות שונות. הרמב"ם אומר שאין בנביאים תיאור מדויק של בית שני, הוא דומה במקצת לראשון ובמקצת לשלישי (רמב"ם, הלכות בית הבחירה א ד). נשאלת השאלה מדוע ראה יחזקאל הנביא את הבית השלישי. לכאורה, ראוי היה שיראה את

הבית השני, כיוון שהוא הבית שעמד להיבנות. כדי להבין זאת יש להבין את התפקיד הקשה של יחזקאל הנביא. יחזקאל היה נביא של הגלות. אמנם את הנבואות שניבא בחוץ לארץ קיבל בארץ ישראל, כי אין נבואה בחוץ לארץ (מועד קטן כה), אך פנייתו כוונה אל יהודים שישבו בגלות. בזמן ישעיהו וירמיהו, היו לנו בעיות קשות מאוד, אבל היתה ממלכה. יחזקאל ליווה את העם בזמן שהאויב היכה בנו, זרק אותנו מן הארץ, והעם יצא מארץ ישראל שיירות שיירות של אנשים נשים וילדים, לאחר שהמונים נהרגו, והעם פצוע וכאוב. הם פונים בכאבם אל יחזקאל הנביא ושואלים: "מה יש לך לומר עכשיו, מה התשובה לכל הצרות האלה?" כשם ששאלו אנשים במחנות ההשמדה את רבותיהם. יחזקאל הנביא עונה להם. בפרק הראשון הוא מתאר את מעשה המרכבה. המלאכים, האופנים, והחיות אשר לאן שישא אותם הרוח לשם ילכו (יחזקאל א). המפרשים מסבירים שמעשה המרכבה מתייחס למציאות הנוראה של אותה תקופה. נדמה שהנה הגויים משתלטים, כוחות הרע משתלטים על העולם. אומר הנביא, הסתכלות זו היא ראייה שטחית של המציאות, אמנם, יש "פני אריה" ו"פני שור", אלה אומות העולם שנמשלו לחיות טרף, אך מעל כל זה נמצא ריבונו של עולם. הוא בעל הבית על כל המהלכים הללו. גם הגלות הנוראה שייכת לסדר ההנהגה האלוהי. זהו תוכן מעשה המרכבה (רש"י, ר"י אברבנאל עפ"י חגיגה רפ"ב). יחזקאל, המלווה את העם במצב הירוד ביותר, חייב לתת מבט מקיף יותר, עיון עמוק יותר על המאורעות. מסיבה זאת, מסביר הרמח"ל, הנביא מתאר את בית המקדש השלישי שהוא הבית האידיאלי. הבית האמיתי שאליו כל העיניים צופיות. אמנם, בית של מטה נחרב, אך בית מקדש של מעלה, זאת השכינה שבתוכנו, לא נחרב. הרמח"ל מסביר שבית ראשון דומה לבית שלישי, בית שני אינו בדרגתם. בית שלישי הוא בית מקדש של מעלה. הבית השלישי הוא הבית שאנו מחכים לו לעתיד לבוא (משכני עליון לרמח"ל). על יסוד זה נוכל להשיב לשאלה ההלכתית האם מחויבים לבנות את הבית השלישי או לשחזר את בית שני. המדרש מספר שרבי יהושע בן חנניה ניסה זמן מה אחרי החורבן לבנות מחדש את בית המקדש, והרומאים עיכבו (בראשית רבה סד י), כנראה נשאר יסודות וסימנים אחרי החורבן, והוא רצה לשחזר ולבנות מחדש את בית שני. לא כן הבית שאנו מצפים לו.

3. כולו אש מן השמים

הרמח"ל מסביר שבית ראשון ובית שני היו אנושיים במקצת, על פי מדרגת עם ישראל, על חולשותיו ועל דרך צמצומו, ובהתחשבות עם המציאות האנושית של העם באותה תקופה. ה"ושכנתי" תלוי במצב ה"בתוכם". ככל ש"תוכם" זך ועילאי יותר כך "ושכנתי" שלם יותר. כיוון שבזמן בית ראשון ושני היה חיסרון בכלי הקיבול בעם ישראל, ולא התגברו על החיסרון הזה, בסופו של דבר נחרבו שני המקדשים. אבל, מקדש שלישי

כולו שמים. הרמח"ל אינו מבין את המאמר שבית המקדש השלישי כולו אש מן השמים כמאמר הבא לפתור אותנו מהתאמצות אנושית. "יורד מן השמים", הכוונה מלמעלה למטה, ואנו בונים סביבותיו. אנו בונים את בית המקדש שכולו אש, כולו רחני. מקדשים ראשונים לא היו כולם אש מן השמים, היתה בהם גם אש מחלוקת ואש זרה. היו חסרונות. מרן הרב קוק מביא בתשובתו את דברי רבי משה קורדוברו שבית ראשון מעלתו היתה מצד החכמה (משפט כהן צו). באותה תקופה עם ישראל היה מלא חכמה, במיוחד חכמת שלמה, שהיתה רבה "מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים" (מלכים א ה י). נביאים רבים היו במדינה "כפליים מיוצאי מצרים" (מגילה יד). עובדיה הנביא החביא מאה נביאים (מלכים א יח ד), ובוודאי היו עוד הרבה. החכמה היתה רבה מאוד. אך היא היתה נחלת המנהיגים והנביאים. העם, לעומתם, היה נגוע בחטאים רבים. בית שני, אומר רבי משה קורדוברו, היתה בו מידת מלכות. בתקופה זו העם התגבש והתקשר סביב בית המקדש, מתוך קבלת עול מלכות שמים. כאשר נפגמה מעלה זו על ידי שנאת חינם, ממילא חרב בית המקדש.

מרן הרב קוק מכנה את הכוחות השונים שהתגלו בבית המקדש הראשון והשני ואומר, שבבית ראשון זרח כוח הכלל, ובבית שני כוח הפרט. בבית ראשון היו מלכים גדולים שהנהיגו את המדינה על פי תורה, אבל היחידים היו מושחתים בעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים. בבית שני היו יחידים הנבדלים מטומאת הארץ, מדינה לא היתה לנו, גדולה של מלכות לא היתה לנו (אורות, מהלך האידאות, ג-ה). ריש לקיש כעס על אחד מחכמי בבל, ואמר לו שאם כולם היו עולים לארץ בזמן עזרא בית המקדש לא היה נחרב. רוב העם לא עלה לארץ, וזה חיסרון. רבי יוחנן אמר לו שהוא צודק, אך בכל זאת היה נחרב בית המקדש, אמנם כורש היה שליח של ריבון של עולם, אך בית המקדש שנבנה דרכו, זה חיסרון. עם ישראל, שהם התגלות מלכות שמים, הם צריכים לבנותו (יומא ט ב, יא רש"י ד"ה אעפ"י).

4. אין חורבן שלישי

בית ראשון ושני לקו בחיסרון מראשית הופעתם. לא התגברנו על חיסרון זה, ונפלנו. בית שלישי לעומתם כולו אש, ללא חיסרון. הוא לא יחרב. זה גם יסוד דברי חז"ל שאין חורבן שלישי. הגר"א הרצוג שהה בחוק לארץ בזמן השואה כדי לנסות להציל יהודים. הוא נפגש עם הנשיא רוזבלט במסגרת שידוליו להצלתם. בסוף השיחה יעץ לו הנשיא שלא לחזור לארץ ישראל כי צבא היטלר נמצא בשעריה. ענה לו הרב שנביאינו התנבאו על שני חורבנות, ולא צפו חורבן שלישי.

בית שלישי במהותו כולו אש ולא יחרב. גם הרמב"ם יסכים לכך. אגב, הוא מזכיר שהמשיח יבנה את בית המקדש (רמב"ם, הלכות מלכים יא א), אך אין להבין מדבריו שאין

מצווה לבנותו לפני בואו, אלא המובן הוא שאם עד בוא המשיח לא ייבנה בית המקדש, המשיח יבנהו. הרמב"ם אומר שבימות המשיח יתקיים הפסוק "מלאה הארץ דעה את ד'" (ישעיהו יא ט). העולם יהיה מלא דעת (רמב"ם שם סוף פ' יב). תקופה אידאלית, נשגבה, קדושה וטהורה. אם כן, אומר הרמח"ל, השכינה אינה שורה בשלמותה באתר פגום, לכן חרבו מקדש ראשון ושני. לעומתם, בית שלישי כולו אש, כולו שכינה אלוהית. היא שורה במציאותנו ואנו בונים בית מקדש סביבה, כביכול.

5. כתר יתנו לך

רבי משה קורדוברו מגדיר את מעלת בית המקדש השלישי כמדרגת "כתר". כתר הוא מושג רזי, אשר מופיע גם בתפילה: "כתר יתנו לך... מלאכים המוני מעלה". כתר הוא מושג עמוק שבעמוקים ועם זה פשוט שבפשוטים. אנו ממליכים עלינו את ריבוננו של עולם מכל וכל. המלכה זו אינה רק על מעשינו, אלא גם על הרצון שלנו. פעמים רבות יש סתירה בין מעשיו של האדם שאותם הוא עושה מתוך הכנעה ומשמעת לבין רצונו הפנימי, המושך אותו לכיוון אחר. המגמה האידאלית היא "עשה רצונו כרצונך" (אבות ב ה), שרצונו של האדם יהיה זהה לרצונו של הקדוש ברוך הוא. מדרגה פנימית זו שייכת לבית שלישי. במצב כזה, כשיש זהות בין רצונו של האדם לרצונו של הקדוש ברוך הוא, אין פגע רע וחורבן.

6. שייבנה בית המקדש

בתפילת שמונה עשרה אנו מתפללים: "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". נוסח התפילה אינו: שנבנה את בית המקדש או שתבנה את בית המקדש, אלא "ייבנה", כאילו מעצמו. מסביר מרן הרב קוק "כאילו הדבר נעשה מאליו, ממעל לכל הקשר שאנו רגילים להבין ביחושם של סבות ומסובבים" (עולת ראייה א קפה). בעולמנו השכלי אנו מנסים תמיד להבין את המציאות מתוך קשר של סיבות ומסובבים, כלומר מתוך סיבתיות. הסיבתיות היא הלוח של המדע. לכל סיבה יש תוצאה, וכל תוצאה נובעת מאותה סיבה. בית שלישי נעשה מאליו. ממעל לכל קשר סיבתי מוכר לנו. הוא יהיה תופעה מעבר לכל חשבון אנושי רגיל. הבנה זו אינה מביאה אותנו למסקנה שעלינו לשבת בחיבוק ידיים והכל יופיע מאליו, אלא, כאשר יופיע בית המקדש, יקשה עלינו להבין ולהאמין למציאות עילאית כזאת.

לפעמים נשאלת השאלה כיצד יהיה לנו בית מקדש אחד, לעם אחד, הרי יש כיתות רבות כל כך בעם? אלא, כל זמן שנהיה מפולגים ומריבה שורה בינינו, לא ייבנה בית המקדש. אכן, מציאות של שלום אמת בין כל האנשים והדעות קשה להבנה, היא בבחינת נס שמעל ההבנה האנושית הרגילה, וזו מעלת בית מקדש שלישי.

בניין בית המקדש בימינו

הרב שלמה אבינר (תשנ"ח)

הרמב"ם קובע על פי הגמרא שהקמת מלכות ישראל ומחיית עמלק קודמים לבניין בית המקדש (הלכות מלכים א א-ב).

אע"פ שיש שאמרו שכל שונאי ישראל הם בגדר עמלק, זה אמת רק מצד הדרשה, אך באופן הלכתי, הגדר של עמלק הוא גזעי, כפשוטו, ולעת עתה איננו יודעים מי הוא עמלק. בוודאי שעמלק קיים, כי אין לנו שום ידיעה בתורה שבכתב ושבעל פה שהוא כבר נמחק, לכן הננו מעוכבים לבנות את הבית.

באשר לשלמה המלך, שבנה את בית המקדש על אף שעמלק לא הוכחד לגמרי, שהרי יותר מאוחר נולד המן - יש לומר שעמלק בתור עם נמחה, ואכן אינו מופיע יותר בתנ"ך ושרדו רק בודדים. כמובן יתכן ששוב תצמח מהם אומה עמלקית שלמה.

כמו כן אין לנו מלכות ישראל. אמנם מרן הרב פסק שכל הנהגה לאומית בישראל, יש לה גדר של מלכות (משפט כהן ס' קמד), אך אין זו מלכות שלמה ואמיתית, שהיא מלכות בית דוד, אלא המלכות שלנו היא הכנה למלכות בית דוד, לכן גם מצד זה, אנו מעוכבים לבנות את בית המקדש.

בנוסף לכך, כתב שם מרן הרב שחייבים לחכות לנביא, וכן כתב בדעת כהן בקיצור: "אי אפשר לבניין בית המקדש בלא מלכות בית דוד או בלא נביא" (עמ' רעד). אמנם זה כתוב ברמב"ם - ובכלל זה שיטתו לא לערב נבואה בענייני הלכה - אך מרן הרב מוכיח זאת ממקורות אחרים. אולי גם הרמב"ם יודה שאנו זקוקים לנביא, לא מצד עצם ההוראה לבנות בית המקדש, אלא כדי לדעת את התכנית המדויקת, משום שיחזקאל הנביא מסר תכנית בית שלישי רק בקווים כלליים, אך בלי הפרטים, ולכן כתב הרמב"ם את תכנית בית שני, שהיא דומה בהרבה עניינים לתכנית בית שלישי, כפי שהוא מזכיר שבית שני נבנה בתכנית ממוצעת בין בית ראשון לבית שלישי, ולכן תכנית בית שני אינה דיה לבנות בית שלישי, זקוקים אנו לנביא כדי להשלים פרטים רבים, כי "הכל מיד ד' עלי השכיל", ואי אפשר לבנות אף פרט בלי הוראה אלוהית כדברי הגמרא בסוף סוכה.

בית המקדש

שלמות חיי האומה

הרב יחזקאל גרינולד

א. חורבן בית המקדש – פגיעה בחיי האמונה

מִן הַרְבֵּי מַסְבִּיר שֶׁכֵּל עוֹד חַיֵּי הָאוֹמָה אֵינָם מוֹפִיעִים בְּשִׁלְמוֹתָם מִמִּילָא הָאֲמוֹנָה וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה אֵינָן יְכוּלוֹת לְהֵאִיר בְּכֹל הַדְּרָן: ¹ "כָּל קִנְיֵי הָאָמָה הֵם נְרָאִים מְלֵאִים רַק לְפִי אוֹתוֹ הָעֶרְךָ שֶׁהֵיא בְּכֹלָהּ מְלֵאָה, וְלִפִּי אוֹתָהּ הַמֶּדָּה שֶׁהֵיא יוֹרֶדֶת מִמְּלוּאָה הַחֲסָרוֹן וְנָכַר בְּכֹלָם".

כְּשֵׁי חֲסָרוֹן בְּאוֹמָה אֵז מִמִּילָא כֹּל קִנְיֵי הָאוֹמָה – 'אַרְצָה, שְׁפָתָה, תּוֹלְדוֹתָהּ, מְנַהֲגֵיהָ'² – מוֹפִיעִים בְּחֲסָרוֹן.

"הָאָמוֹנָה בְּכֹלָל וְכֹל פְּרָטֵי הַמִּצְוֹת הֵנָּם מִתְמַלְאִים אוֹרָה רַק מְאוּרָה שֶׁל כְּנֻסֶת-יִשְׂרָאֵל, עַל-כֵּן לֹא נוֹכַל לְצִיר אֶת כָּלָם בְּזִיּוֹם וְתִפְאָרְתָם כִּי-אִם בְּמִצְבֵּי שְׁכֻנֹּת-יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵת הֵיא בְּכֹל מְלוּאָה. וּמְאוּתוֹ הַגְּבָה אָנוּ יְכוּלִים לְהֵרִיק עֲלֵיהֶם כָּלָם שְׁפָעַת אוֹרָה, וְלִפִּי מִדַּת הִירִידָה הַכֹּל יוֹרֵד".

חַיֵּי הָאוֹמָה – תּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, מְאִירִים רַק כְּאִשֶּׁר עִם יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד בְּמִצְבּוֹ הַשְּׁלֵם בְּאַרְצוֹ, וְכִאִשֶּׁר עִם יִשְׂרָאֵל נִמְצָא בִּירִידָה מִבְּחִינָה לְאוֹמִית וְחַיֵּי הָאוֹמָה אֵינָם מְגִיעִים לְאוֹתוֹ הַגּוֹבֵה הָרְאוּי לָהֶם, מִמִּילָא חַיֵּי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת יוֹרֵדִים יַחַד עִמָּהֶם.

"הָאָמוֹנָה בְּכֹלָל אֵינָה מְאִירָה כִּי-אִם בְּכֻנֹּסֶת-יִשְׂרָאֵל הַבְּרִיאָה, הַשְּׁלֵמָה בְּחֻסְנָה, בְּמַמְלַכְתָּהּ, בְּמִקְדְּשָׁהּ, בְּאַרְצָהּ, בְּכֹל קִנְיֵיהָ הַרוֹחֲנִיִּים וְהַחֲמָרִיִּים".

אִמְרוּ חֲזוֹ: ³ "מִשְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ... פִּסְקוּ אֲנִשֵּׁי אֲמִנָּה. חַיֵּי הָאוֹמָה אֵינָם יְכוּלִים לְהוֹפִיעַ בְּשִׁלְמוֹת כֹּל עוֹד כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל אֵינָה יוֹשֶׁבֶת קֶבֶע בְּאַרְצָה עַל פִּי כֹל סְדְרָה, דְּהַיְינוּ, מִקְדָּשׁ, מַלְכוּת, כְּהוֹנָה וְנִבּוּאָה.⁴ הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּמִקְדָּשׁ רַק כְּאִשֶּׁר כֹּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

1 אורות עמ' קסב סימן ו.

2 אורות עמ' סד.

3 משנה סוטה ט יב. "ואמר רבא: לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" (שבת ק"ט ב). ע"ע מהר"ל נצח ישראל עמ' ק"ג.

4 "...וצריכה ארץ ישראל להיות בנויה, וכל ישראל יושבים עליה מסודרים בכל סדריהם: מקדש ומלכות, כהונה ונבואה, שופטים ושוטרים וכל תכסיסיהם, אז חיה היא תורה שבעל פה בכל זיו

מופיעים בשלמותם ולפי מידתם המדויקת,⁵ וכל שכן שאין השכינה שורה כאשר עם ישראל אינו נמצא בארץ ישראל וחי את חייו בצורה בריאה.

“הַמְצוֹת כָּלֵן הֵן תְּמִיד קְשׁוּרוֹת בְּמִגְמָתָן וּבִתְכֵן הַפְּנִימִי שְׁלֵהֵן דְּזָקָא לְאוֹתוֹ הַמְצָב הָעֲלִיּוֹן, וְאֵז הֵן מִתְרָאוֹת בְּכָל הַדְרָן”.

לא רק המצוות התלויות בארץ קשורות לארץ ישראל אלא כל המצוות כולן מתקיימות בשלמותן רק לפי צורתן הלאומית, כפי שמבאר מרן הרב בהקדמתו לספר “עץ הדר” בשם הרמב”ן:⁷ “יסוד קיום כל המצוות כולן מצד ענין הפנימי והתכליתי הוא רק בארץ. ולפי זה המצוות שאינן תלויות בארץ, הנוהגות גם כן בחו”ל, אינן מכוונות לתכליתן בחו”ל, כי אם מפני שהם מביאים את ישראל לשוב לארץ, והם משמרים את קדושתם, שבשובם לארץ לא יהיו צריכים להתחיל את סדרי החיים מחדש כעם צעיר אשר זה מקרוב בא על במת החיים, אלא שיהיה דרכם בחיים, בחיי עולם וחיי שעה, נכון לפנייהם כראוי לגוי איתן ועם עתיק יומין, אשר מוצאותיו מקדם מימי עולם; אשר רק בשצף קצף נתרחק ממקור חייו, והנה הוא שב לאדמת מטעו להתערות כאזרח רענן, כי חי העולמים, יתברך שמו לעד, הוא מקור חייו... היחש הגדול של כל המצוות כולם אל ארץ ישראל מביא אותנו אל הדעה האמיתית, שהנשמה הפנימית של כל המצוות כולן אפילו של אותן שאינן תלויות בארץ, היא תלויה גם היא באמת בארץ, ומאירה המחיה נשמות ממנה יונקות מרחוק כפי היכולת לצורך העמדת חיותם גם בחו”ל, ‘ארץ ישראל שותה מי גשמים וכל העולם כולו מתמצית’⁸ ...”⁹.

תפארתה, פורחת ומעלה נְצֵה, ומתחברת לתורה שבכתב בכל שיעור קומתה” (אורות עמ’ 19). ועיין עוד שיחות הרב צבי יהודה דברים עמ’ 311.

5 “... שאין מתקרבים אל האלהים כי אם במצוות האלהים עצמם, בעבור שהוא יודע שעורם ומשקלם וזמנם ומקומותם... אשר בהשלמתם יהיה הרצון והדביקה בענין האלהי, כמו שהיה במעשה המשכן אשר אמר בכל אחת מהם ‘כאשר צוה ה’ את משה’ – רוצה לומר בלא תוספת ומגרעות... והיה סמוך להשלמתו חול השכינה” (כוזרי ג כג).

6 עמ’ ד. ועיין בהרחבה בלתיבוט ישראל א עמ’ קעד-קעו.

7 בראשית כו ה, דברים יא יח.

8 תענית יא.

9 מרן הרב מסביר שהמצוות התלויות בארץ שומרות על העריגה לבנין בית המקדש: “הכוח המחייב את נשמת ישראל היא עריגה נפלאה לבנין בית המקדש והחזרת כבודו ותכלית שלמותו האידיאלית המקווה. שרק צפייה זו מרוממת את רוח כל דורות כולם לדעת שיש תכלית נשגבה לחייהם והמשכם ההיסטורי. ובנקודה עליונה זו (עריגה לבנין בית המקדש) גנוז כל עוז החיים של קישור האומה לארץ ישראל וכל המצוות התלויות ארץ באיזה מידה שהם נוהגות הם שומרות את הלח של טל חיים זה היסודי” (גנזי הראיה חלק ו עמ’ 11, מובא גם לקמן בהרחבה בסעיף ז).

“לפי מדת ירידת הפלאים של ננסת-ישׂראל, אין אנו יכולים לדרש מהאמונה ומהמצוות את כל אורן, כי-אם את אותו חלק הניצוץ של האורה, הנשאׂר בקרבה גם בזמן הירידה היותר שפלה. והנקדה הזאת היא מקבלת זיו של עטרות אור מהעבר הנהדר והעתידי המזהיר מרחוק”.

כאשר בית המקדש חסר וחיי האומה נמצאים בירידה היותר שפלה ממילא אי אפשר לדרוש מחיי האמונה והמצוות להיות מאירים באופן שלם. כאשר בית המקדש חסר אפשר להיפגש רק עם איזה ניצוץ, שהוא חלק קטן מהאור הגדול של חיי האמונה והמצוות. בזמן הגלות, כאשר האומה אינה חייה את חייה בשלמותם, קיים ניצוץ של אור גנוז היונק מהעבר ומהעתידי הגדול.¹⁰

“במצוות המקדש, וכל התלוי בהן, ובכל המצוות התלויות בארץ בכלל, נכר שנוי הצביון של תכונת האורה הרבה מאד, והן אינן במלואן גם לפי תכונת ההלכה כי-אם כשהאמה עומדת במצבה היותר מלא. אבל אפילו במצוות המעשיות כן, וגם בהמצוות שבין אדם לחברו, וכל מעלות המדות, הנקשרות בכל דרכי הדת, בכלן האור המלא שורה רק במעמד המלא של האמה, ולפי ירידתה כן האור מתמעט”.

כל המצוות המתקיימות במקדש (עבודת הכהנים והלויים), וכן המצוות התלויות בארץ (ביכורים, תרומות ומעשרות, יובל ושמיטה וכד’), אינן מתקיימות בזמן הזה במילואן. לא די שאינן מאירות במלא אורן אלא אפילו אין אפשרות לקיימם בפועל מצד ההלכה באופן שלם. החיים השלמים בישראל מופיעים רק במערכה של בית המקדש וכל המצוות התלויות בארץ. “הצורה התמציתית של כל סדרי חיי החברה על-פי המטבע האלהית המתאמת אל החיים, המרחבת אותם, מטרתם ומרוממתם אל החפץ ואל הרכוש של כל האמצעים העושים את החפץ למתנה טובה באמת, גנוזה היא במערכת של המצוות התלויות בארץ, במקדש ובממלכה השלמה הישראלית, בהם ובסדריהם...”¹¹ אף שאר מצוות התורה שאינן תלויות בארץ, כגון מצוות שבין אדם לחברו ואף המידות המתוקנות – כולן חסרות ויורדות ממעלתן בהעדר המקדש. בית המקדש הינו המרכז הכללי העליון של האומה, ועל כן רק על ידה מתגלה כוחן של ישראל.¹² בהעדר בית המקדש אין חלק אחד

10 “צילי הענינים שלנו הם העתקות מהעבר הגדול, ופגונו הן תמיד אל העתיד הנשגב, שהוא כל-כן נשגב עד שהוא מאיר את ההנה ונעושה אותו להנה מעשי מצד גדל כחו, אף-על-פי שאין בו בעצמותו כי אם עריה וצפיה לעתיד” (אורות עמ’ נו). “הגלות מעטה את צביונו, דכא אוננו, אבל לא השמידה אפילו גרגר אחד מכל סגולותינו. כל מה שהוא מוכן לנו הרי הוא נמצא אנתנו, כל מה שצריך להיות גדול ופוחם הוא קטן, קמוץ וכמוש, אבל הכל יתגדל, הכל ישוב לפרח, יצין ופרח ישׂראל” (אורות עמ’ צד).

11 אורות עמ’ נז.

12 “וכאשר (וכשם ...) כלי השרת אינם ראויים לתעודתם כי אם בהיות כללות בית המקדש

בתורה, במצוות ובמידות שמופיע בשלמות. "בית דין הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל".¹³ מאז שחרב הבית חכמת התורה שיצאה לישראל מלשכת הגזית בהר הבית כבר איננה מאירה כפי כוחה וחשכו עינינו.¹⁴ אכן, כאשר בית המקדש חסר ממילא הכול חסר!

"...אם יבוא אדם לומר, שהוא מוצא את כל מלוי האורה של התורה והמצוות מצד מצב ההנהגה לבדו, אל תשמע לו: סימן הוא שלא חדר לתוך עמק הענין של צפית ישועה, שרק בה תלויה היא גם-כן שאילת פלפול החכמה".

מי שטוען שהוא מתענג על התורה ועל המצוות בזמן הזה כשאין בית המקדש קיים – אל תאמין לו. הסיבה שהוא חש כך היא מפני שהוא אינו מצפה לישועה כראוי. הוא אינו מצייר לעצמו את שלמות חיי האומה כאשר המקדש על מכוננו ולהקות של נביאים מתהלכות ברחובות ירושלים והוראת התורה יוצאת לכל ישראל מבית הדין הגדול בהר הבית.¹⁵ יהודי שאינו רואה לנגד עיניו ציור זה ממילא אינו מצפה לו והוא חש עונג במצב ההווה החסר. "כל זמן שלא ילמד לעצמו שתתברר לו מעלת נשמת האדם ומעלת ישראל ומעלת הארץ הקדושה וההשתוקקות הראויה לכל איש ישראל לבניין המקדש וגדולת ישראל והתרוממותם בעולם, כמעט שאי-אפשר לטעום טעם עבודה... אם לא ידע מעלת ישראל איך יתפלל בלב שלם על גאולתם... ואם לא ישכיל מעלת הארץ הקדושה וסגולתה וקדושתה איך יתפלל על בניין ירושלים (בית המקדש), והתפילה היא

וקדושתו על מכוננו, כן האישים הפרטיים רק אז יהיו מצורפים להראות כחן של ישראל על אדמת הקדש, בצירוף הכלל כולו שיאגד על פי פקודת ד'...". (עין איה שבת פרק ג סימן ב).

13 רמב"ם הלכות ממרים א א.

14 "שתיים הנה קוראותינו בעווננו בחורבן בית חמדתנו: מחלה פנימית ומחלה חיצונית. המחלה החיצונית הוא החסרון המורגש, שבית קדשנו ותפארתנו היה לשרפת אש, ואין אנו יכולים לקיים את המצוות הרבות הבאות על ידו, וגלותנו מארץ קדשנו, שמתוך כך אנו נשבתים מעבודת ד' בכל המצוות התלויות בארץ ואשרן הנפלא. ויותר מר מזה, הוא המחלה הפנימית של חסרון התורה וידעתה, שביחוד על ידי העדר קיומנו בפועל את אלה המצוות הקדושות, התלויות במקדש ובארץ הקדושה, שאם היינו נוהגים בהן למעשה ודאי היו הלכותיהן מבוררות לנו ועיקריהן היו שמורים בידינו, ומפני מעוט המעשה בהן אבדה עצה ותושייה ביחוד בהלכות הגדולות הללו; וגם לכללות התורה הוסרה המצנפת והורם העטרה. כי מלשכת-הגזית יצאה תורה לכל ישראל, ועתה בעווננו חשכו הראות בארובות וכאין עינים נגששה, ובין מצולות הספיקות באין מעמד בהרבה עיקרי תורה" (רבנו הרב צבי יהודה, פתיחה לשר"ת משפט כהן עמ' טו).

15 "כשהיה בית דין הגדול קיים לא היתה מחלוקת בישראל, אלא כל דין שנולד בו ספק לאחד מישראל שואל לבית דין שבעירו אם ידעו אמרו לו אם לאו הרי השואל עם אותו בית דין או עם שלוחיו עולין לירושלים ושואלין לבית דין שבהר הבית... משבטל בית דין הגדול רבתה מחלוקת בישראל זה מטמא ונותן טעם לדבריו זה מטהר ונותן טעם לדבריו זה אוסר זה מתיר" (רמב"ם הלכות ממרים א ד).

דווקא מקירות הלב כשמרגיש שהוא חסר בדבר... על כן מאוד חייב האדם להיזהר שלא ימשך אחר רצון עצמו בהנאות הגוף ממאכל ומשתה וכיוצא בהם, כי יוטבע בו טבע החומרי עד שלא ירגיש בעצמו שהדברים האמתיים הקדושים חסרים לו, ואם כן יאבד תפילתו שהיא כלל גדול בעבודה, כי כיוון שמתנחם במה שיש לו לאכול ולשבעה וכאלה ההבלים לא יצייר בהתפללו בשבח 'עלינו לשבח' ו'על כן נקווה', שיתוקן עולם במלכות שדי והאלילים יכרתו והרשעים יפנו אליו יתברך, כי מה יזיקו האלילים לאשר עיניו ולבו למלאות כרסו מעדנים, ובהיות ציורי התאוה בלבבו לא ישכיל ולא יבין.¹⁶

אכן, היאך יוכל האדם לצייר לעצמו כראוי את מעמדה השלם של האומה? הווי אומר – על ידי שיעמיק בתורה: "בְּקָלְלוֹתָהָ שָׁל הַתּוֹרָה הַכְּתוּבָה וְהַמְּסוּרָה וְבַהֲשָׁתְרָאוֹת כָּל עֲנֻפֵיָהּ סָפּוֹן הַצִּיּוֹר הַרוֹחֵנִי הַיּוֹתֵר עָלָיוֹן וּמְקוֹרֵי שָׁל חֲפִץ הָאֱמָה, מִצַּד מְגַמַּת חֲטִיָּה הַיּוֹתֵר עָלָיוֹנִים, בְּצוּרָה מְאִיָּה."¹⁷

צופה הישועה האמתי שייך לרזיה הפנימיים של התורה¹⁸ וממילא מצייר לעצמו באופן רחב ושלם את חיי האומה בזמן המקדש ומצפה להם בכל נימי נפשו, וממילא הוא חש את החיסרון הגדול בהעדרם. על כן בשעה שמכניסים את האדם לדין מיד לאחר ששואלים אותו אם הוא ציפה לישועה שואלים אותו: 'פלפלת בחכמה?'¹⁹ – כי לפי ערך הבנתו העמוקה יוכל להבין מהו הדבר הראוי להשתוקק אליו.²⁰

ב. היחלשות האהבה הבושרת בעקבות החורבן

מן הרב מסביר שעבודת ד' שבמקדש הייתה מתוך אהבה בושרת, אך בראשית ימי

16 מוסר אביך מעין הקדמה עמ' יט-כ.

17 אורות עמ' ס.

18 "על-ידי התנחקות מהפכרת הרזים באה ההכרה של קדשת ארץ-ישראל בצורה מְטֻשְׁטֶשֶׁת. על-ידי ההתנכרות אל סוד ד' נעשות הסגלות העליונות של עמק החיים האלהיים לדברים טפלים שאינם נכנסים בעמק הנשמה, וממילא יחסר הפח היותר אדיר בנשמת האמה והיחיד, והגלות מוצאת היא חן מצד עצמותה; כי למשיג בק את השטח הגלוי לא יחסר שום דבר יסודי בחסרון הארץ והממלכה וכל תכני האמה בבנינה. יסוד צפית הישועה הוא אצלו כמו ענף צדדי שאיננו יכול להתקשר עם עמק הכרת היקדות..." (אורות עמ' ט-י)

19 שבת לא א.

20 "וזאת ההרחבה העיונית היא מתיחסת הרבה לצפיית הישועה, שאין הישועה האמתית הכללית מתבארת יפה ללבו של אדם כי אם לפי ערך רוממות מחשבותיו, ורוחב דעותיו להשכיל בציור יפה מה הוא הדבר שראוי להשתוקק לו בחיי הכלל. כי כל הדברים הנשגבים שנאמרים במשפטים נגזרים, צריכים להיות מובנים בתכנם בעומק הלב. וכפי עומק ההבנה ובהירות ההרגשה ועשרה, כן תהיה הצפיה יותר אדירה ומכוננת למטרתה. וזה הפלפול" (עין איה שבת פרק ב סימן קסה).

הבית השני, כאשר זנו ישראל אחרי אלוהי הארץ, היה צורך להחליש אהבה זו כדי שלא תופיע בעבודה זרה:²¹ **”ומתוך כישלון כח המוסרי, שלא היה אפשר לישראל לקבל רוב טובה של החיים הבריאים והטובים, עד בוא יום חֶבֶשׁ ד’ אֶת-שֶׁבֶר עֲמוּ וּמַחֲזֵן מִכְתּוֹ יִרְפָּא’**, היה הכרח למעט צביון החיים מיסודו, הפראי הטבעי, לבטל יִצְרָא דְעִבּוּדָה זָרָה, שאמנם היה **‘כְּגוֹרִיא דְנוֹרָא’** בבית קודשי הקודשים.”

בתקופת הבית הראשון היו עם ישראל צדיקים מבחינה כללית-לאומית, את המצוות הכלליות קיימו בדבקות מתוך נטייה טבעית חזקה, ואף נבואה שרתה בתוכם, אך כאנשים פרטיים הם לא היו מתוקנים.²² אמנם הקריבו קרבנות בבית המקדש, אך בחייהם הפרטיים התנהגו באופן לא מוסרי. הנטייה לקרבת אלוקים הייתה אמנם בוערת וחזקה, אך היא הייתה טבעית-אינסטינקטיבית, ללא דעת והכרה. היא התגלתה רק באופן כללי אך לא בפרטי החיים. על כן, בתקופת הבית הראשון הופיעה הנטייה לקרבת אלוקים גם בתור עבודה זרה, מחמת היעדר הדרכת השכל – התורה. על כן, בראשית ימי הבית השני, נאלצו אנשי כנסת הגדולה להחליש את ההזרמה הנפשית הטבעית הבערת, כדי שלא תופיע בעבודה זרה. הגמרא מספרת²³ שישבו אנשי כנסת הגדולה שלושה ימים בתענית וביקשו רחמים שיימסר יצר עבודה זרה בידם. נפל להם פתק מן השמים שבו כתובה התיבה ‘אָמַת’, שזה היה אות וסימן שהקב“ה, שחותמו אמת, מסכים על ידם שטוב הדבר לסלק את יצר עבודה זרה. לאחר מכן יצאה דמות כגור אריה של אש – **‘כְּגוֹרִיא דְנוֹרָא’** – מבית קודשי הקודשים, ובאותה שעה הודיע זכריה הנביא לישראל שדמות זו היא יצר עבודה זרה – **‘יִצְרָא דְעִבּוּדָה זָרָה’**. אך ברגע שפסק היצר לעבודה זרה, פסקה גם הנטייה לנבואה.²⁴ כאשר האהבה הבערת נחלשה, ממילא נחלשו כל האהבות כולן, באשר כל האהבות הן סעיפים והרחבה של אהבת ד’.²⁵ בלית בררה נאלצו אנשי כנסת הגדולה

21 אדר היקר עמ' ל.

22 אורות עמ' קו. עיין בהרחבה בספר “אשר בחר בנו מכל העמים” עמ' קלב, ‘עיקר התורה הוא כלל ישראל’ סימן טו.

23 סנהדרין סד א.

24 “כידוע כח האמונה הוא דבר טבעי לנפש, ועל כן אם אינו מוצא את ההדרכה הישרה והנכונה הוא מוכרח לתור לו שבילים זרים ולהתהלך באַרְחוֹת עֵקֶלְקֵלוֹת. כאדם האוכל מרעבונו הגדול דברים בלתי מוכשרים כלל לאכילה זהו יצרא דעבודה זרה... כי הצימאון הטבעי הזה מכריח את האדם לתור ולחפש לו אמצעים בלתי נאותים ומגונים, כדי לשבר בו את צימאונו הגדול... בבית שני, כשראו חכמינו את תוקף היצר הרע ביטלוהו ליצרא דעבודה זרה, שאת התשוקה הטבעית הזאת לתוכן אמוני הפסיקו ממהלכה הבריאה והנהו מתנהג ברפיון ובכבודות. ועם בהירות הקודש שנפסקה חדלה אז גם נבואה מישראל, מדלדול רוחני זה יצא שורש פורה ראש ולענה” (מאמרי הראיה עמ' 492).

25 כפי שמרן הרב מבאר את אהבת אברהם ליצחק בעקדה אחרי שנצטווה לא לשלוח את ידו בנער:

להחליש את האהבה הבוערת כדי לבטל את יצר עבודה זרה.

“הכח הרענן של האהבה הכללית לאלהות, שעמד על טבעו החזק, ממנו לוקח היסוד לעבודת הקודש, בהעלותו עד מקומו ושורשו ועד תעודתו במציאות החיים הכלליים. אבל מאז איבד כח החיים של האהבה את ערכו הטהור, הרומנטיקה עם כל סעיפיה לא תוכל עוד להחזיק מעמד בטהרתה, 'מיום שחרב בית המקדש ניטלה... וניתנה לעוברי עברה', ובזה נטו קו שחור אחד על רוב הספרות הרומנטית מולדת זמן המחלה האנושית, שהיא מוכרחת להימשך עד אשר 'ישמע... בערי יהודה ובחצות ירושלים... קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אמרים הודו את-ד' צבאות כי-טוב... כי-אשיב את-שבות-הארץ כבראשנה”.

מהרגע שבו נחלשה אהבת ד' בקרב האומה, נחלשו כל מושגי האהבה ונעשו נמוכים. “אמר ר' יצחק מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עברה”²⁶ כלומר, גם אהבת המשפחה נפגמה ונחלשה – האישה והאישה כבר אינם יכולים לבטא את אהבתם במלואה, והנביא ירמיה מקונן: “והשבתי מערי יהודה ומחצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה כי לחרבה תהיה הארץ”²⁷. אך הנביא שמקונן על החורבן ועל היחלשות האהבה הבוערת, הוא זה שמנבא גם נבואת נחמה על הבניין ועל השבת האהבה לעתיד לבוא: “כה אמר ד' עוד ישמע במקום-הזה אשר אתם אמרים חרב הוא מאין אדם ומאין בהמה בערי יהודה ובחצות ירושלים הנשמות מאין אדם ומאין יושב ומאין בהמה. קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אמרים הודו את-ד' צבאות כי-טוב ד' כי-לעולם תסדו מבאים תודה בית ד' כי-אשיב את-שבות-הארץ כבראשנה אמר ד”²⁸. כאמור, כל סוגי האהבות הן ענפים של אהבת ד'. על כן, כאשר הנטייה לאהבת אלוקים מתעלה, ממילא כל האהבות כולן מתעלות – האהבה הלאומית, האהבה שבין איש לאישה וענפי האהבות כולן, עד שמגיעים לבניין בית המקדש שהוא הבניין השלם.

“לא כן, ואל תעש לו מאומה, כי רחמי אב ואהבתו בנשמה טהורה היא היא הנה לבת אש קודש, הולכת ישרה מאהבת אלהים הטהורה ורחמיו על כל מעשיו, שהופעתה בעולם מרבה את ההוד והתפארת של הקדושה המגמתית העליונה, המרימה את החיים ואת היקום כולו לרום מעלתם” (עולת ראייה א עמ' צג). ובמקום אחר הרב מסביר שבתקופת הבית הראשון נחלשו כח המדמה וההזרמה הנשמית וממילא נחלשה אהבת האומה והארץ: “...אין עוד נביא אתנו ולהבת אהבת האמה והארץ איננה מרגשת באותו הטעם העמק של ימי הטובה... עד לשבאחרית הימים עקבות כח המדמה מתגלים ואהבת הארץ מתעוררת...” (אורות עמ' לו סימן יח).

26 סנהדרין עה א.

27 ירמיה ז לד.

28 ירמיה לג י-יא.

אכן, כאשר נחרב בית המקדש אהבת ד' הבערת נחלשה וממילא כל האהבות נחלשו. על כן בעם ישראל שרים בחתונה **"עוד ישמע..."**, לבטא שכעת קשר האהבה בן איש לאישה אינו מופיע בשלמות אך עתיד הוא לצמוח ולהתפתח עוד ועוד כשיבנה בית המקדש.

ג. חורבן בית המקדש - שורש כל הפגמים

בכל בוקר יהודי מבקש בתפילתו: **"ותבנה בית המקדש במהרה בימינו"**. מן הרב מבאר שתיקון כל החסרונות בעולם הוא על ידי בניין בית המקדש:²⁹ **"ההכרה באה, שכל הקלקולים הפרטיים באים רק מחסרונה של הארת החיים הכלליים"**. בית המקדש הינו המרכז הכללי של האומה ועל כן רק בהיות המקדש על מכוננו הארת החיים הכלליים מתגלה.³⁰ כל החסרונות והקלקולים שבאומה באים רק מהעדר החיים הכלליים הללו. יש לדייק בדברי מן הרב - לא חלק מהקלקולים כי אם **"כל הקלקולים"** כולם באים רק מחסרון בית המקדש.

"חרבן בית המקדש, שנטל כבוד מבית חיינו, הוא הוא הגורם שעולמנו נחשך, והנשמות סובלות מצרים ומחשכים, ועל כן באים הגרעונות הנוראים, המסבבים

29 עולת ראייה א עמ' קכז.

30 "בהיות המקדש על מכוננו, וישראל יושב בנוהו, ושכינת אל עליון, צור ישראל, חסנו מעוזו ומגיננו, מופיעה עליו בעז ותפארת, בניו למודי ד', ובחיריו הם נביאי אמת צדק, אשר רוח ד' מדבר בם ומלתו על לשונם, שפעת רוח הקדש ולבת אש אהבת אלהים עליון, אלהי ישראל, מאירה את לב האומה ומחממת באור אשיה את כל רוחה בקרבה, אז, הקדש והמקדש, וכל עבודתו הקדושה והנהדרה, 'כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם', הם מבליטים בשטפי גלים של חיים, אדירים ואמיצים, את הוד חייה הפנימיים של האומה, את דבקות נפשה באלהיה, ואת אהבתה הנערצה, וקשר קדשה לעבודתו, בכל חום החיים ובכל רגשי הלב הנפש הרוח, וכל מפעלי החושים החצוניים והפנימיים כולם. העולות והזבחים, המנחות והנסכים, הקטורת והשירה הקדושה, שנעשים במכון הקדש, כדבר ד' הברור, כתורה וכמצוה, אשר לעולם זאת על ישראל, מחיים הם את האומה, מכפרים כל חטא ופשע, ומקרבים אל רוח הקדושה, אל החביון האיתן והבטוח בצל שדי, אל אלהי אמת, את כל האומה כולה, אותה ואת כל יחידיה, וכל הנלה אליה עמה, רוח ברכה ונדבה הולך ופועם, הולך ושוטף בהדר גאון, ממכון בית חיינו, ממקום מקדשנו ותפארתנו, עולה ופורח בגאות עולמים, לחבק את כל עולמי עד, לאהבה את כל היקום, כל היצורים וכל הנבראים, הנזונים כולם משפעת הברכה של אל נורא תהלות, אשר לפניו נעבוד ביראה ופחד, בכל פאר גבורה ובכל הוד תפארת. כל זה היה לנו כוס ישועות, מלא חיים ועצמה, בעת אשר שלם היה צביונו, בעוד אשר לא נשברנו כשבר נבלי יוצרים, כל עוד לא נתפרדה התיומת, והאומה לא זזה מעמדתה ומבית חייה, חיים של אמת היו חיינו, וחיים של אמת באלהים אמת זרמו מאתנו על כל היקום, והיו למחיה לכל עמי הארץ. אבל אחרי החרבן הגדול אשר נחרבנו, אחרי אשר נשרף בית מאוינו ונטל כבוד מבית חיינו, אחרי אשר נפזרו עצמינו לפי שאול, וקול החיים הפנימיים, חרזקים והאמיצים באמץ אלהי הגבורה והנצח, נדם והושפל, אי אפשר לנו גם לציר את גדלם ואת עזם, את פארם ואת טהרתם, של תפקידי החיים האדירים, הטהורים והקדושים, הנאזרים בגבורת קדש, של עבודת הקדש והמקדש" (עולת ראייה א עמ' קיז-קיח).

כל חטא, כל עון וכל פשע.

חורבן בית המקדש הוא הגורם לכל הסבל הנשמתי העולמי. כל החטאים כולם הם תוצאה של חורבן בית המקדש.

“על כן מוכרחת היא הנשמה הישראלית לבקש את תיקונה בשרשה, יוחזר כבוד ד’ על מכונו, יגלה הדר הקדש וזיוו בעולם, והכל ישוב על מכונו.”

אם כל הפגמים בעולם נובעים מחסרון בית המקדש ממילא התיקון הוא בניין בית המקדש. ה-’טיפול שורש’ לכל פגמי המציאות הוא בניין בית המקדש, באשר הוא מהווה מעיין חיים עבור העולם כולו. “משניטל ארון, אבן הייתה שם מימות נביאים ראשונים ושתייה הייתה נקראת”³¹ ומדוע נקראה כך? “שממנה הושתת העולם... דאמר מציון נברא העולם.”³² אי אפשר לטפל בשורש על ידי שמרפאים את הענף. על כן, זהו דבר מוכרח שכל נשמה ישראלית יבקש את התיקון בשורשו שהוא רק החזרת **‘כבוד ד’ על מכונו’**.

ד. חורבן בית המקדש - פגיעה ביחידי הסגולה

בכל בוקר לאחר אמירת הקרבנות אנו מבקשים: “רבונו העולמים, אַתָּה צוֹיַתְנוּ לְהַקְרִיב קַרְבָּן הַתְּמִיד בְּמוֹעֵדוֹ, וְלִהְיוֹת כְּהֲנִיִּם בְּעִבְדוֹתֵךְ, וְלִיּוֹם בְּדוֹכְנֵךְ, וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעַמְדֵךְ. וְעַתָּה בְּעִוְנוֹתֵינוּ חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבִטַּל הַתְּמִיד, וְאַיִן לָנוּ לֹא כֹהֵן בְּעִבְדוֹתָו וְלֹא לְוֵי בְּדוֹכְנוּ, וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעַמְדוֹ, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: וְנִשְׁלַמָּה פְרִים שְׁפָתֵינוּ: לָכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ד’ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּהִי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיֵהָא שְׂיִיחַ שְׁפָתוֹתֵינוּ חָשׁוּב וּמְקַבֵּל וּמְרוֹצֶה לְפָנֶיךָ כְּאִילוּ הַקְרָבָנוּ קַרְבָּן הַתְּמִיד בְּמוֹעֵדוֹ.”

מִן הַרְבַּ מִתִּיחַס לְבִיטוּי: “וְאַיִן לָנוּ לֹא כֹהֵן בְּעִבְדוֹתָו, וְלֹא לְוֵי בְּדוֹכְנוּ, וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעַמְדוֹ.” מדייק הרב מלשון בקשה זו שאפילו כהן יחידי אין לנו כיום במעלתו הרמה - כלומר החורבן לא רק פגעה בקדושה הכללית של האומה אלא גם ביחידי הסגולה שבדור:³³ **“כשהיה בית המקדש קיים, וקדושת האומה בכללה עומדת בכל תקף גילויה, אז הופעת האורה של העבודה וסגולתה הופיעה על כללות הכהונה, כהנים בעבודתם, קדושת הרגש והשירה על כללות הלויים, לויים בדוכנם, קדושת קבלת השפעה רוחנית עליונה זו הופעה על כללות האומה על ידי שלוחיה, ישראל במעמדם.”**

כשהיה המקדש על מכונו סגולת העבודה שנעשתה על ידי הכהנים ושירת הלויים האירו בשלמותם והאומה כולה ינקה מהם שפע של קדושה וטהרה. השפעה זו השפיעה לא רק על המעגלים הקרובים אלא באמצעות המעמדות שהיו גורם מקשר בין העבודה

31 יומא נג ב.

32 שם נד ב.

33 עולת ראייה א עמ' קסא.

במקדש לבין העם³⁴ – האומה כולה זכתה להשפעה רוחנית עליונה. **”אבל בעונותינו, בחורבן הבית, ואורות הקדש נסתמה דרכם, אזי אין די שאין הקדושה הכללית בהמון מתגלה, אלא אפילו אלה יחידי הסגולה שיש בהם דעה, שהם כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, אינם יכולים כלל להוציא אל הפעל את הכח הקדוש הגנוז בהם. כי חרבן הבית בפעל הלא מעכב הוא, שאין לנו אפילו כהן יחידי, מיוחד בקדושתו, בעבודתו, ולא לוי בדוכנו, ולא ישראל במעמדו.”** לא רק שהאור השלם כבר אינו מאיר על כללות האומה וקדושת הכלל אינה מתגלה אלא אפילו אותן יחידי סגולה הגונזים בקרבם את מחשבת האומה שעליהם נאמר ‘כאילו נבנה בית המקדש בימיהם’³⁵ – מנועים מלהוציא מהכוח אל הפועל את קדושתם הנעלה.

ה. חורבן בית המקדש – פגיעה בעבודת ד’

מסופר בגמרא³⁶: **”אמר רבי יוסי: פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי. לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי: שלום עליך, רבי! ואמרתי לו: שלום עליך, רבי ומורי... ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו? ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת: אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייך וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך; ולא זו בלבד, אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמייה הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר: אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם.”**

מין הרב מדייק בלשונו של אליהו הנביא: **”לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך.”** הרב מבאר שאליהו בא להסביר את גודל ההעדר בעבודת ד’ בעקבות החורבן³⁷: **”אין העדר השלמות מורגש רק על ידי אנשי מעלה כמון וערכך (ר’ יוסי) בשעה הרוממה הזאת (שעת השמעת הבת קול בחורבה), כי אם בכל יום ג’ פעמים שהוא כזמני התפילה שנתקנו נגד קרבנות, ניכר מאד העדר השלמות שבא לעולם על ידי חסרון הקרבנות והעבודה ממש. ולא עוד, לא דווקא חסרון הקרבנות שהם תלויים**

34 עיין משנה תענית ד ב.

35 **”כל אדם שיש בו דעה - כאילו נבנה בית המקדש בימיו”** (ברכות לג א). **”אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם”** (מנחות קי א).

36 ברכות ג א.

37 עין איה ברכות פרק א סימן ח.

בעצם (באופן מהותי) **בבית המקדש**, (אלא) **אפילו בכל שעה שישראל נכנסים לבתי** **כנסיות ולבתי מדרשות, ואומרים 'הא שמיה רבא מברך', שעבודות וקילוסים כאלה** **אינם תלויים בבית המקדש, מכל מקום מחמת חסרון השלמות של בית המקדש אינם** **פועלים כלל את פעולתם כעניין שראוי לפעול על ידי קדושת המקדש".**

חסרון בית המקדש אינו פוגע רק באותם עבודות המיוחדות למקדש, כגון עבודת הקרבנות - אלא בכל עבודות הקודש כולן. העדר בית המקדש היא העדר מוחלט המשפיע על כל חיינו הישראליים ועל כל הדרכים בעבודת ד'. גם אותן עבודות קבועות, כגון אותם שבחים שאנו משבחים את הקב"ה כמה פעמים ביום - אף על פי שנראה שאנו מקיימים אותן בפועל בשלמות, הרי השפעתן הסגולית חסרה וכבר אינן פועלות כלל כפי שהן ראויות לפעול כאשר המקדש בנוי.

ו. בעקבות החורבן אין חדווה פנימית

מִן הַרְבַּּ מִתְאָר אֶת גּוֹדֵל הַחֲסָרוֹן בַּעֲקֵבוֹת הַחֲרוּבִין: ³⁸ "...אבל מיום שחרב בית המקדש, מעת אשר נוטל כבוד מבית חיינו".

חורבן בית המקדש גרם לשבר עמוק בחיינו הלאומיים והאישיים. על הקללה הכתובה בתורה: ³⁹ "וְשָׁבַרְתִּי אֶת גְּאוֹן עֵזְכֶם" - אומר רש"י על אתר: "זה בית המקדש". ⁴⁰ כלומר העוז והכוח של ישראל מתגלה על ידי קדושת המקדש. בית המקדש הוא המקום ששם החיים הישראליים מתגלים בו ביתר שאת, על כן נקראת 'בית חיינו'. ⁴¹

"וכנסת ישראל נדה מארצה, נתפזרה בין הגויים, נתפרדה ונתרוססה, והחטיבה האלהית בחיי האדם והעולם לא תעשה את המשך פעולותיה, נשמת העולם כהה, אורה כוסה בערפלים, אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. יש חדווה בעולם, יש אושר בעולם, יש תקווה בעולם, יש התפתחות בעולם, ישנם תיקונים מדיניים ותיקונים חברותיים, כל אלה הם שמחות חיצוניות, משמחות הן לאותם שאינם חודרים לסוד

38 אורות הקודש ג עמ' קפט.

39 ויקרא כו יט.

40 רש"י מביא גם את הפסוק: "הֲנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְאוֹן עֵזְכֶם מִמְּד עֵינֵיכֶם" (יחזקאל כד כא).

41 "כי היא בית חיינו" (ברכת ההפטר). "ומה אם האשה הזו על ידי שפירשה שנים שלשה ימים התורה קורא אותה נדה אנו שפירשנו מבית חיינו ומבית קדשנו ותפארנו כמה ימים וכמה שנים כמה קיצים וכמה עיבורים על אחת כמה וכמה" (ויקרא רבה מצורע יט). "...וְגָלָה יִקְרְנוּ וְנִטְלָ כְבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ. וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירְתְּךָ בְּבֵית הַגְּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שְׁנִקְרָא שְׁמֶךָ עָלָיו. מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁפַּתְלָחָה בְּמִקְדָּשְׁךָ" (מוסף של שבת ראש חודש, 'אתה יצרת'). "האשה הזאת על ידי שפירשה מביתה ב' או ג' ימים קורא אותה התורה דוה, הה"ד (ויקרא ט"ו) והדוה בנדתה אנו שפירשנו מבית חיינו ומבית מקדשנו כמה ימים וכמה שנים עאכ"ו שנקרא דוין, לכך נאמר על זה היה דוה לבנו למה על אלה חשכו עינינו" (איכה רבה פרשה ה).

ההויה ורזיה, גם אלה השמחות שמחות הן, אבל מבחון הן עומדות. זמרי השחק החיצונים יכולים לשמח להרנין ולזמר, בבתי בראי עז וחדוה תמיד נמצא. אבל ברז ההויה הפנימית חושך ובכיה, שם אין התנחומים מתקבלים מכל היפויים והתיקונים החיצונים, שם ישנה תביעה אחת לאור החיים בשפעת היצירה הפנימית...".

עומק האסון שנגרם לאומה הישראלית בעקבות הגלות הוא שניטל ממנה הגאווה הלאומית. כאשר ירמיה הנביא בוכה על החורבן הוא מתאר את הצער שכביכול ריבוננו של עולם מצטער: ⁴² "בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשֵׁי מִפְּנֵי גְּוָה וְדָמַע תִּדְמַע וְתִכְד עֵינֵי דְמָעָה כִּי לְשָׁבָה עֲדָר ד'". הפסוק מציין מפני מה בוכה ריבוננו של עולם, ועל כך דרשו חז"ל: ⁴³ "מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ומסתרים שמו. מאי מִפְּנֵי גְּוָה? אמר רב שמואל בר יצחק: מפני גאווותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים. רבי שמואל בר נחמני אמר: מפני גאווותה של מלכות שמים". רב שמואל בר יצחק ורב שמואל בר נחמני נחלקו בפירוש הביטוי 'מִפְּנֵי גְּוָה', כל אחד מדגיש מהי הנקודה העיקרית הגורמת את הצער כביכול כלפי שמיא - האם מפני הכבוד של מלכות ישראל שניטל או מפני הכבוד של מלכות ד' שניטל. וודאי ששני אלה הינם שני עניינים קשורים ומחוברים בקשר מהותי שלא ניתן להינתק. כבוד מלכות שמיים מתגלה בעולם דרך מלכות ישראל על פי כל סדריה, דהיינו, מקדש, מלכות, כהונה ונבואה. ⁴⁴ ממשיכה הגמרא ושואלת - וכי יש בכייה לפני הקב"ה? "ומי איכא בכיה קמיה הקדוש ברוך הוא? והאמר רב פפא: אין עציבות לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'הוֹד וְהֶדְר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בְּמִקְמוֹ!' לא קשיא: הא - בבתי גואי, הא - בבתי בראי". הגמרא עונה שבחדרו החיצוניים כביכול של הקב"ה יש שמחה תמידית אבל בחדרו הפנימיים הוא בוכה. ⁴⁵ כיוון שישראל גלו מארצם כל השמחה שיש בעולם אינה חודרת כי אם לרובד החיצוני של החיים וברובד היותר פנימי יש חושך ובכייה. החדווה הקיימת בעולם ובאומה הישראלית מתבטאת בתיקונים מדיניים-חברתיים, ואף בתחום הקודש קיימים הישגים נכבדים אבל כל אלה הם ביטויים חיצוניים של החדווה. כל שמחה שקיימת היא חסרה מבחינה כמותית ואיכותית מחמת חסרון המקדש, אפילו שמחת חתן וכלה ובניין בית בישראל חסרה, כפי שנפסק בשולחן ערוך: ⁴⁶ "משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו הדור שאין בונים לעולם בנין מסוייד ומכויר כבנין המלכים, אלא טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד. וכן התקינו שהעורך שלחן

42 ירמיה יג ז.

43 חגיגה ה ב.

44 עיין אורות עמ' פו. שיחות הרב צבי יהודה דברים עמ' 311.

45 רש"י חגיגה שם.

46 או"ח תקס א-ב. "שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן הבית" (מ"ב שם).

לעשות סעודה לאורחים, מחסר ממנו מעט ומניח מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם; וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב, משיירה מין ממיני התכשיט שנוהגת בהם, כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה, לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה: יש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה, או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן. וכל אלה הדברים כדי לזכור את ירושלים, שנאמר: אם אשכחן ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי".

אכן, עם כל מה שאנו זוכים בדורנו לראות בשוב ד' ציון, תקומת המדינה ובניין הארץ, החזרת התורה ובתי המדרש לארץ הקודש - צריך לדעת שהעיקר חסר! המבט הכפול הזה הוא חיוני. מצד מה שמונח בכוח תהליך צמיחת גאולתנו אנו מודים לקב"ה ושמחים עד מאד ובטוחים שריבונו של עולם אינו עושה 'ניסא לשיקרא'⁴⁷ וישלים את תהליך גאולתנו - אך מאידך, דווקא מתוך שאנו חדורים באמונה שלמה על השלמת תהליך גאולתנו, אנו מכירים בדעה צלולה ובלב כואב על חסרון חיינו הלאומיים והאישיים ואינם יכולים להשלים עם המצב הנוכחי. רבנו הרב צבי יהודה הסביר שאי אפשר למלא שחוק פינו כל עוד בית המקדש אינו בנוי, אך מאידך אין להיות כפוי ובה כלפי ריבונו של עולם על מה שזכינו בדורנו: "יש מדרגות. כל קיצוניות אינה נכונה. כפיות טובה לריבונו של עולם כאילו לא קרה דבר ודאי אינה נכונה. לא להכיר בכלום, אינו דרך של אמונה. מצד שני, לומר שכבר ישנו הכול, גם אינו נכון. שני הצדדים אינם נכונים. אמנם אין גאולה שלמה, אבל יש 'אתחלתא דגאולה'. מדרגות בגאולה"⁴⁸.

47 מן הרב כותב אודות תהלוכות הגימנסיא שבעיר יפו: "בוודאי אי-אפשר לנוגע בענין זה בלי צער מרובה, ביחס לתורה הקדושה וכל קודש... אבל אם נכון הדבר, שאצא אנכי בהודעה גלויה כקורא למלחמה עליהם, זה ימים רבים שישבתי על מדוכה זו, והכרעתי, שאי-אפשר לי לעשות צעד זה מכמה טעמים. **האחד**, מפני דרכי שלום, הישוב שלנו בארץ הקודש הולך ומתרחב ברוח השם, ואנו חייבים לראות שכל אחד יחזק את חברו בכל עניני-החיים, לעמוד יחד נגד האויבים הרבים מבני- הנכר המתנכלים לנו, ואסור לנו לפי מעמדנו כעת לעורר מדנים ומלחמות- אחים אפילו בשביל מטרה היותר קדושה, 'אחבור עצבים אפרים - הנח לו'. **והשני**, שהרי הננו רואים יד-ד' נטויה לטובה לצמיחת קרן ישועה לישראל בארץ הקודש, **ואין שום ספק דלא עביד קב"ה ניסא לשקרא** (לא עושה הקב"ה נס לשקר), ובודאי יש גם בלבם של אחינו הרחוקים לכאורה מקדושה איזה טוב נסתר פנימי, שסופו להחזירם למוטב, ועל כן עלינו להמשיכם בחבלי אהבה והתקרבות וסבלנות גדולה, שהוא יותר קרוב להצליח מדרך האיבה והתהלוכות בזעם. וברוך השם אני רואה כמה סימני-טובה ותיקונים גדולים מדרך השלום והאהבה, אשר בחרתי בה בהנהגתי בסדרי הרבנות היישובית רבת-הענפים. ואקווה לשמו יתברך, שיעזרני להרבות שלום בעם ד' וארצו, ועל ידי עבודת-השלום לקרב רבים לתורה ולאמונת-אומן לשמחת לב כל יראי-ד' וחושבי- שמו ומצפי-ישועתו באמת" (**אגרות הראיה ב עמ' קס-קסא**). "לא לחינם מנסה הקב"ה מלך העולם את נדחי ישראל אל ארצם, מביא את בניו בחוניו, זרע קודש, לבנות אותה ולהיבנות בה... לא לחינם הוא מחייה על ידם את שממותיה ומקומם איתם את חרבותיה" (**לנתיבות ישראל א עמ' מב**).

48 שיחות הרב צבי יהודה ארץ ישראל עמ' 325. ועיין בהרחבה מאמרי הראיה עמ' 184-186 במאמר "נחמו נחמו עמי" ולנתיבות ישראל א עמ' קמ.

מבט כפול זה בולט למעיין במהלך של 'אורות המלחמה' שבספר אורות.⁴⁹ מן הרב מתאר את תהליך התקדמות צעדי הגאולה בעקבות המלחמות - זכינו שבדורנו "מתעורר כח משיח",⁵⁰ "ואותן הנשמות הנזקקות (שעוסקות במלחמה מתוך שאיפות של קודש) חזרות לחיות בננו כימי עולם".⁵¹ וברוך ד' חזרנו לעסוק בענייני המלוכה והמדינה - "עת הנזמיר תגיע וקול התור ישמע בארצנו".⁵² ואמנם חטא העגל גרם עיכוב גדול ולולי החטא לא היו מלחמות בעולם, מכל מקום - "כל מסבות העולם הן אחריות זו בזו להביא את אור ד' בעולם, וחסא העגל ימחה לגמרי".⁵³ המלחמות הועילו לשחרר מועקה פנימית אצל המין האנושי ובזה מסייעות לסלול דרך לתיקון הנפשות.⁵⁴ באמצעות המלחמות כל עם מברר לעצמו יותר את תכונתו העצמית המיוחדת לו ובעקיפין דבר זה מעורר אצל כנסת ישראל גם כן בירור מעמיק על זהותה - "והיא מצפה לרגלו של משיח שיבוא ויפיע במהרה בימינו".⁵⁵ ומתוך המלחמות - "הולכת האמה ונבנית, מתתקנת היא לגאולתה, גאולת עולמים... קנאת עם מתגברת, הכרת עצמותה מתגדלת..."⁵⁶ בזכות המלחמות השקר שבתרבות העמים מתגלה, ומתוך כך - "אורם של ישראל יופיע, לכוון עולם בעמים בעלי רוח חדשה".⁵⁷ ומתוך המלחמות והתמוטטות בניין העולם, באופן טבעי-אינסטינקטיבי המין האנושי - "דורש הוא את בנין האמה הישראלית", ומתוך כך - "ישראל מכרח לחשף את מקור חייו, לעמד הכן על רגלי אפיו הרוחני... ברפת אברהם לכול גוי הארץ תחל את פעלתה בתקף ובגלוי ועל-פי יסודה יחל, מחדש, בנינו בארץ-ישראל. החרבן העכשווי הוא הכנת תחיה חדשה, עמקה ואפיינית. אור חסד עליון מתנוצץ. יש ד' אהיה אשר אהיה הולך ומתגלה".⁵⁸

אכן, עד כה מן הרב מתאר את התקדמות הגאולה בדורנו בעקבות המשברים ודרך המלחמות, אך מסיים את מהלך 'אורות המלחמה' בתיאור החסרון הגדול כאשר אין בית המקדש וממילא כמה ראוי להצטער על חסרונה: "וכנסת-ישראל תחיל תזעק בתבליה: אוי נא לי, כי עיפה נפשי. רזי תורה לחיצונים נמסרו. התורה נשפכת, גויליה נשפכים ואותיות פרוחות, ולבני ציון היקרים אפר תחת פאר הושם. קמים נבוני לבב בחצות לילה וידיהם על חלציהם כיוולדה: על צרת העולם, צרת ישראל, צרת השכינה, צרת התורה, הם בוכים

49 אורות עמ' יג.
 50 שם סימן א.
 51 שם סימן ב.
 52 שם סימן ג.
 53 שם סימן ד.
 54 על פי סימן ה' שם.
 55 שם סימן ו.
 56 שם סימן ז.
 57 שם סימן ח.
 58 שם סימן ט.

ומבכים. יודעים הם ומכירים את עמק הצער במקורו ובתולדותיו, יודעים הם, שְׁכָל הַצָּרוֹת וְהַמְחַשְׁבִּים, כָּל נַהֲרֵי נַחְלֵי הַדָּמִים הַנִּשְׁפָּכִים, כָּל הַתְּלָאוֹת וְהַנְּדוּדִים, כָּל הַבוֹז וְהַמְשֻׁטְמָה, כָּל הַרְשָׁעָה וְהַזְהָמָא, אֵינָם אֶלָּא תוֹלְדָה קְלוּשָׁה מֵהַד-הַקּוֹל שֶׁל אוֹתוֹ הַצָּעַר הָעֲלִיוֹן, צָעַר הַשָּׁמַיִם, צָעַר הַשְּׁכִינָה, צָעַר הָאִידֵאָלוֹת הַמְהוֹתִית בְּהַפְרָדָה מִמְקוֹר תַּעֲנוּגָיָה...⁵⁹”

אכן, מבחינה חיצונית יש התקדמות ויש חדווה ועלינו להכיר בכך ולהודות לקב"ה על כך, ובד בבד יש להכיר ש-'ברז ההויה הפנימית' העיקר חסר כל עוד עם ישראל אינו מופיע בצורתו האידיאלית - מקדש, מלכות, כהונה ונבואה - וממילא בסתר הלב עדיין יש 'חושך ובכיה'.

ז. שורש הציונות - שאיפה לבניין בית המקדש

רבנו הרב צבי יהודה מסביר שאמנם חיצונית נראה שהתנועה הציונית נדחפת על ידי ערכים של חול אך מקורה הפנימי היא שאיפה עמוקה בנשמת האומה להגשמת חייה השלמים על פי כל סדרה - מקדש, מלכות, כהונה ונבואה:⁶⁰ "מקור תנועתה הגדולה של האומה הישראלית, הוא, כמובן, בתוך תוכה של האומה, בפנימי-פנימיותה, בגידיה ובאבריה ובעורקי חייה שלה בעצמה, בכלל ובכל פרט מפרטיה. לא בשלילה, כמובן, מקורה, בבקשת 'מקלט בטוח' בעל הגנה משפטית מפני האנטישמיות, מפני הנגישות החיצונית 'צרת היהדות וצרת היהודים', אלא בחפץ-חייה ותחייתה העצמי, הפנימי החופשי, של האומה, 'מתרפקת היא על דודה',⁶¹ מתגעגעת היא אל ביתה, אל נחלתה, אל ארצה, לא רק כדי להסתיר שם מחמת המציק, לברוח מפני המכות, החומריות או הרוחניות, אלא בחפצה החיובי העצמי לשוב לארץ חייה, לאלוהיה, לעצמיותה, לחיות את חייה הטהורים והבריאים החופשיים, חייה שלה, חייה האלוהיים, עם השאיפה לבניין בית המקדש".

התחייה הלאומית החלה להופיע בעולם לא בגלל סיבה שלילית כגון אנטישמיות, אלא מתוך רוח האומה ושאירתה העמוקה לבניין בית המקדש. גאולת ישראל אינה מתחילה מגורמים חיצוניים אלא - "אֶפְיָהּ שֶׁל הַגָּאֹלָה הַבָּאָה לְפָנֵינוּ, שְׂרָאשִׁית צְעָדֶיהָ הֵנּוּ חֲשִׁים וּמְרָגִישִׁים, הוּא בְּתוֹכוֹתָהּ שֶׁל כְּנֻסָּת-יִשְׂרָאֵל".⁶² השורש של התחייה הלאומית הינו דחף פנימי לקודש על אף שבראשית צעדיה הינה מתגלה בלבושים של חול.

רבנו הרב צבי יהודה סיפר:⁶³ "שמעתי מפי ר' אריה לייב זצ"ל, בנו של ה'חפץ חיים',

59 שם סימן י.

60 לנתיבות ישראל א עמ' יג-יד.

61 שיר השירים ח ה.

62 אורות עמ' עט.

63 שיחות הרב צבי יהודה דברים עמ' 485. ועיין עוד בשיחות הרב צבי יהודה בראשית עמ' 457.

שכאשר שמע אביו על המושבות שנוסדו בארץ ישראל, רחובות ראשון לציון וגדרה, אמר בידיש: 'עס הויבט זיך שוין אהן די מעשה' – כלומר הנה מתחיל כבר המעשה, העניין מתחיל כבר, סימני הישועה כבר ניכרים". על כן קבע ה'חפץ חיים' סדר לימוד מיוחד בעניין עבודת הקודש והמקדש,⁶⁴ כי ידע שבעומק תהליך תחיית החול קיימת שאיפה לתחיית הקודש.

מִן הַרְבֵּי מַסְבִּיר שְׁשׁוֹרֵשׁ הַקֶּשֶׁר שֶׁל הָאוּמָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא הַזִּיקָה לַבְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:⁶⁵ "הַכּוּחַ הַמַּחֲיִיָּה אֶת נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל הִיא עֲרִיגָה נִפְלָאָה לַבְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַחֲזָרַת כְּבוֹדוֹ וְתַכְלִית שְׁלֵמוֹתוֹ הָאִיִּדִיָּאֲלִית הַמְּקוּוֹה. שֶׁרַק צַפִּיָּה זֹאת מְרַמַּמַת אֶת רוּחַ כָּל דּוֹרוֹת כּוֹלֵם לְדַעַת שֵׁשׁ תַּכְלִית נִשְׁגָּבָה לַחֲיִיָּהם וְהַמְשַׁכֵּם הַהִיסְטוֹרִי. וּבִנְקוּדָה עֲלִיוֹנָה זֹאת (עֲרִיגָה לַבְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) גִּנּוּז כָּל עוֹז הַחַיִּים שֶׁל קִישׁוֹר הָאוּמָה לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכָל הַמְּצוּוֹת הַתְּלוּיֹת אָרֶץ בְּאִיזָה מִידָה שֶׁהֵם נוֹהֲגוֹת הֵם שׁוֹמְרוֹת אֶת הַלַּח שֶׁל טַל חַיִּים זֶה הִיסוּדִי".

ח. קווי אור

מִן הַרְבֵּי מַסְבִּיר שֶׁהָאוֹר הַגָּדוֹל שֶׁל חַיִּינוּ הַעֲתִידִים מֵתְּגַלֵּה אֵלֵינוּ בַּהֲדַרְגָּה:⁶⁶ "הַמִּקְדָּשׁ, הַנְּבֻאָה וְהַמְּלָכוֹת וְכָל תַּכְסִּיסֵיהֶם, שׁוֹלְחִים אֵלֵינוּ אֶת קוֹם, אֶת אוֹרָם הַזָּרוֹעַ בְּאָרֶץ חַיִּים".

בְּאוּמָה יִשְׂרָאֵלִית יֵשׁ אִיִּדִיָּאֲלִים פְּנִימִים שְׁכַדִּי לְהַגְשִׁימֵם דְּרוּשִׁים הַכְּנָה וְסִלִּילַת דֶּרֶךְ אֲרוּכָה. מִיִּדֵי פַעַם הַקַּב"ה מְבַזֵּק לָנוּ בְּרַקִּים שְׁאוֹרֵם הַפְּנִימִי וְהַגָּדוֹל מֵאִיר לָנוּ אוֹרוֹת זְעִירִים וּמֵתוּוִים לָנוּ אֶת הַדֶּרֶךְ אֶל הַעֲתִיד. בְּדוֹרֵנוּ אֲנוּ זֹכִים לְרֵאוֹת עֵין בַּעֵין קוּוִי אוֹר דְּקִים הַמֵּתְגַלִּים לְעֵינֵינוּ – שִׁיבַת צִיּוֹן וּבְנֵיין הָאָרֶץ, הַחֲזָרַת הַתּוֹרָה לְיִרוּשָׁלַיִם – וְעַל כֵּן אֲנוּ בְּטוּחִים שֶׁ-"אֵם רֵאשִׁית הַגְּלוּי רַק קִנֵּי אוֹר דְּקִים אָנוּ רוֹאִים, בְּמַהֲרָה תִּפְרָץ הָאוֹרָה, מְלֵא רַחֲב אֶרְצֵנוּ עִמָּנוּ אֵל".⁶⁷

64 עיין לנתיבות ישראל ב עמ' ד-ה. ע"ע לנתיבות ישראל א עמ' לה.

65 גנזי הראיה חלק ו עמ' 11.

66 אורות עמ' סב.

67 סיום ספר אורות עמ' קעב.

ירושלים ובית המקדש

הרב אריק אוריאל

התעלות בירושלים

בתהילים פרק קכב מסביר לנו דוד מלכנו מהי ירושלים ומה יחסנו אליה – שמחה: **”שִׁמְחֵתִי בְּאַמְרֵים לִי בַיּוֹם הַזֶּה, עֲמֻדוֹת הָיוּ הַגְּלִילוֹת בְּשִׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה קָעִיר שְׁחֻבָּרָה לָהּ יַחְדָּו, שְׁשֵׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יְהוָה וכו’.**

לכאורה בפסוק הרביעי, המציג את העליה לרגל שלוש פעמים בכל שנה, נכון יותר היה לומר ‘לשם עלו’, ולא ‘ששם עלו’?

מפרש הרש”ר הירש שאין הכוונה רק לתאר לאן עלו השבטים, אלא הכוונה לתאר מה קרה להם שם. איזה תהליך עובר על האדם מישראל ועל משפחתו בבואם אל העיר הזו: הם מתעלים. ‘ששם עלו’, כמו נהיו לאדם אחר, איכותי יותר, נשגב יותר – אדם רוחני.

ירושלים עושה את כל ישראל חברים. ואומרת הגמרא (ירושלמי חגיגה פרק ג ה”ו) שגם אדם פשוט שבדרך כלל אינו נזהר בענייני טומאה וטהרה, וממילא אינו מקפיד להיזהר במאכלו וכו’, בירושלים משתנה הוא ונהיה ‘חבר’ – טהור בהלכה וטהור באישיות.

מה יש בה בירושלים שכך היא פועלת? כיצד משפיע עלינו בית המקדש, בבניינו בעד”ה בקרוב, וגם בחורבנו?

ירושלים – שער השמיים

הגמרא במסכת סנהדרין (דף לח ע”א-ע”ב) מתארת את בריאת אדם הראשון, הן על פי חלוקה לשעות היום והן על פי תיאור המקור שמשם לקח הקב”ה את חומר. אדם הראשון – גופו מבבל, ראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות, ומפרש רש”י (ד”ה וראשו מארץ ישראל): **”שהיא גבוהה וחשובה מכל הארצות”.** כלומר, התיאור הוא על פי סדר החשיבות. ובמהרש”א שם מבוארים שני עניינים:

א. שכל העולם נברא עבור האדם, ולכן בראו מכל העולם והשליטו על הכל.

ב. ראשו, שבו המוח והשכל, הוא מארץ ישראל, מקום החכמה, ושם בירושלים שער השמיים לנשמה! נשמתו – מירושלים!

וכן מצינו בדברי הרב חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים (שער ב' סוף פרק יז). לכאורה קשה - מדוע בנבואת ירמיה הנביא, המתארת את הליכת ישראל במדבר, נזכרת ירושלים? וכך כתוב (ירמיה פרק ב): "הֲלֹךְ וְקָרַאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ כְּלוּלְתֵיךְ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה", וכי ירושלים הלכה אחרי הקב"ה במדבר?

ומסביר שם שסוד ירושלים של מעלה הוא סוד מקור נשמותיהם של כל ישראל ולכן נקראת גם כנסת ישראל. ירושלים מקור כניסת נשמותיהם של ישראל.

ולכן מכוון גם דוד המלך במזמור הנ"ל - "כְּעִיר שְׁחַבְּרָה לָהּ יִחַדְדוּ", התחברות בין ירושלים של מעלה לירושלים של מטה.

ירושלים מרכז האומה

לכן תפקידי האומה המרכזיים - מלכות, נבואה, תורה ומקדש, מקומם בירושלים. וכן מצינו שברכת בונה ירושלים בתפילת עמידה בנויה על ארבעת היסודות הכלליים הללו:

א. "ולירושלים עירך ברחמים תשוב". ב. "ותשכון בתוכה כאשר דיברת".

ג. "ובנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם". ד. "וכסא דוד עבדך מהרה לתוכה תכין".

עיון ביסודות אלה:

מלכות - ע' שמואל ב (פרק ה פסוק ו): "וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַיֵּאָנְשֵׁיו יְרוּשָׁלַם וכו', ומפרש הרד"ק: "וכיוון שמלך על כל ישראל הלך אל ירושלים לפי שהייתה קבלה אצלם כי ציון ראש ממלכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על כל ישראל".

נבואה - ע' איכה רבה, פתיחתא כד: "רבי יוחנן פתח (ישעיה כב, א): משא גיא חזיון, גיא שכל החוזים מתנבאים עליה, גיא שכל החוזים עומדים ממנה, דאמר רבי יוחנן כל נביא שלא נתפרש שם עירו ירושלמי היה".

תורה - ע' דברים (פרק יז פסוק ח): "כִּי יִפְלֵא מִמֶּנּוּ דָבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דָּין לְדִין וּבֵין נֹגַע לְנֹגַע דְּבָרֵי רִיבֹת בְּשַׁעֲרֵיךָ וְקִמַּת וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בְּר', וע' סנהדרין יד ע"ב שמכאן נלמד שהמקום גורם.

מקדש - כברכת משה לבנימין (דברים פרק לג פסוק יב): "חֲפֹץ עָלְיוּ כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתִיפָיו שְׂכֹן".

ירושלים אתנו תמיד

אם כן הדבר מובן, שתמיד נשאנו את ירושלים והמקדש על שפתותינו, גם בהיותנו בעומק המחשך הגלותי. "כאשר לבנו נשבר ונפשנו נדכאה על חורבנו המדיני, מיד נשבענו לא רק לשם ציון כי אם אל ירושלים שמנו פנינו. 'אם אשכח ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי'" (מאמרי הראיה עמ' 338).

גם בהיות גופנו הלאומי שבור ורצון, גם בהיות ישותנו המדינית כמו בטלה - את הנשמה הטהורה לא שכחנו ולא נשכח - כסא ה' אשר בירושלים.

ובאמת פעמיים בשנה אומרת האומה כולה "לשנה הבאה בירושלים הבנויה": במוצאי היום הקדוש בו אנו מתדמים למלאכי השרת - בסימו של יום הכיפורים, ובסיומה של חגיגת חירותנו בסוף ליל הסדר.

הקב"ה זוכר את ירושלים

לא רק אנחנו לא שוכחים את המקדש וירושלים, גם ריבוננו של עולם זוכרה. בפסוק בירמיה (פרק יג פסוק יז) יש שלוש דמעות: "בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֹהַ וְדָמְעַ תִּדְמַע וְתִבְדַּע עֵינַי דְּמְעָה כִּי נִשְׁבָּה עֶדְרָה". ומפרשת הגמרא (חגיגה ה ע"ב): "אמר ר' אלעזר שלוש דמעות הללו למה אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן".

גם ראשיתו של הפסוק, "במסתרים", מבואר שם, שבבתים הפנימיים כביכול של רבש"ע ישנה בכיה ודמעה רק על דבר אחד - חורבן בית המקדש. ואומרת הגמרא שם: "שאני [שונה] חרבן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר: הן אראלים צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון".

ירושלים היא נשמת האנושות

ולכאורה מדוע? הרי העולם כל כך מתפתח, מצבה של החברה האנושית הולך ומשתנה, הולך ומשתפר בכל דור לטובה. בכל תחום בו נתבונן - פיזי, כלכלי, תרבותי ורוחני, אין כלל מקום להשוות בין העולם המודרני לעולם העתיק. אם כן, היכן מורגש חורבנו של בית המקדש?

דבר זה מבואר בדברי הרב קוק (שמונה קבצים קובץ ז סעיף קמו): "יודעת היא כנסת

ישראל בדיעה פנימית ברורה, ומקובלת היא בקבלה של מסורת איתנה, המובעת מכל צדדי הוייתה, ומכל העולמים כולם הנוגעים בה בכל מין מגע, שכל מה שהעולם והאנושיות מתקדמים, מעת אשר נפל נזרה, משעה שחבר בית קדשה ונוטל כבוד מבית חייה, איננו כי אם התקדמות חיצונית טכנית, דבר שאין לו באמת עמדה, ולא יגיע את החיים ואת המציאות הרחבה לתכלית הוייתה. אותו הזוהר הפנימי, אותם החיים שהם מגמת הכל, שכל היש חי בו בנשמתו פנימה, אותו המאור האלהי של האותיות המאושרות של שם המפורש, הפועלות והמשפיעות בתכונתן האלהית, הם במקורם הם עצורים. נשבע הקב"ה שלא יכנס לירושלים של מעלה עד שיכנס לירושלים של מטה, וקוב"ה יאמר לשכינתא בהגלות אור קץ הישועה, דלא תימא דעאילנא בישובא מיומא דחרב בי מקדשא, הא סימנא אית לך, שראשי נמלא טל, אותיות המילוי של השם של שלשת האותיות המנהלות ומשפיעות, מחיות ומחדשות, לא ירד מן שפעת חיים עד יותן צבי בארץ חיים".

כל אותה ההתקדמות היא חיצונית טכנית, בשטח הפנים השטוח והדק של האנושות. בית המקדש - נשמת האנושות - עדיין אינו בנוי, וכשהמקדש חסר - הכל חסר. אין אנו שואפים לבניין החומר, לפיתוחו ושכלולו. להופעת הנשמה שוקקים אנו, "לשם מלא שיופיע על עולם מלא" (כוזרי מאמר רביעי סעיף טו), לכל כולה של הרוחניות השמימית שעומדת להופיע, שתופיע על כל כולה של המציאות המחכה להופעתה. בנה בית המקדש במהרה בימינו ושם נשיר שיר חדש וברננה נעלה.

